

קאסי קאלקוליס

מדינת ישראל, משרד הבריאות

חוזר המנהל הכללי

מס' 15/90 תאריך י"ד באב התש"ן (5.8.90)

נושא: טיפול בנפגעי אלימות במשפחה,

ניצול מיני והזנחה של קטינים וחסרי ישע

רצ"ב נהלים אשר מטרתם להסדיר אחידות ביישום החוקים, התקנות וההמלצות הנוגעים לקטינים, נפגעי אלימות במשפחה ולחוסים במוסדות (נכים, מפגרים, קשישים, אסירים).

אבקש להביא נוהל זה לידיעת כל הנוגעים בדבר במוסדך, ולוודא ביצועם בהתאם.

בברכה

ד"ר משה משיח

העתק:

מר א. אולמרט, שר הבריאות

2/..

9099/אג/

בתי חולים כללים

1. אחריות הנהלת ביה"ח
 - 1.1 למנות צוות טיפול בנפגעים.
 - 1.2 לוודא מסירת הודעה למשטרה ו/או לפקיד סעד.
 - 1.3 להבטיח סידורים הולמים לאשפוז קטינים נפגעי אלימות וסידורים הולמים לאשפוז בוגרים נפגעי אלימות אם מצבם הגופני ו/או הנפשי מצדיק זאת, או קיים חשש לסיכון לחמשך אלימות.
2. ועדה קבועה לטיפול בנפגעי אלימות
 - 2.1 הנהלת ביה"ח תמנה ועדה קבועה שתפקידה הם: לפקח ולנטר את פעולות ביה"ח במקרי אלימות או חשש לאלימות, ליישם את ההוראות בהתאם לתנאי המקום, להבטיח דיווח בהתאם להוראות ולהמליץ להנהלה על שינויים בהתאם לצרכים המשתנים.
 - 2.2 תרכיב מומלץ של הועדה: עובד סוציאלי, פסיכולוג, עובד סיעוד ורופאים (אחד מהם לפחות רופא ילדים, נשים, או פסיכיאטר) ונציג הנהלת ביה"ח. העובד הסוציאלי ישמש מרכז הצוות.
 - 2.3 תקויים כוננות קבע של עובד סוציאלי בכל שעות היממה.
 - 2.4 הועדה הקבועה אחראית להדרכה של עובדי ביה"ח על מנת לפתח מודעות לאיתור, מיומנות זיהוי, טיפול נאות, ודיווח על נפגעי אלימות.
3. איתור, זיהוי ובדיקה ראשונית של נפגעי אלימות במשפחה, ניצול מיני והזנחה של קטינים וחסרי ישע
 - 3.1 בכל מקרה בו קיים חשד סביר שפונה לחדר מיון (או לכל יחידה אחרת בביה"ח) הינו נפגע אלימות, יטופל מיד וביחידות ללא נוכחות מלווים, (עפ"י שיקול הדעת של המטפל) ע"י אחות היחידה הרפואית אשר תדאג לנוחיות הנפגע/ת ולצרכיו/ה המיוחדים.
 - 3.2 במקרה של נפגע/ת אלימות יוזמן מיד, כמקובל, רופא במומחיות לפי הענין.

בבדיקת הנפגע יש לשים לב לסימני חבלה קודמים ולברר מידע קודם. יש להקפיד על רשום כל הממצאים בגליון הנפגע ובטופס הדיווח.

- 3.3 בד בבד עם הזמנת הרופא המומחה לטיפול בנפגע, תזמין אחות היחידה את העובד הסוציאלי הכונן.
- 3.4 הנפגע ו/או מלוותו ירואיינו ע"י העובד הסוציאלי אשר יתמקד באבחון היבטים פסיכו-חברתיים, ארועים דומים בעבר, וסיכון לאלימות כלפיו וכלפי בני משפחה אחרים.
- 3.5 הודעה מיידית תימסר לפקיד סעד ו/או למשטרה בהתאם לסעיף 5.
- 3.6 מומלץ לכל חדר מיון לרכוש מצלמה ולהדריך את הצוות להשתמש בה לצילום הנפגע בכל מקרה של חשש לאלימות.

4. חשש לסיכון פוטנציאלי נוסף - הגנה על הנפגע

- 4.1 קטין שקיים חשש לגביו כי הוא נפגע אלימות, יאושפו לפחות ל-24 שעות.
- 4.2 לגבי נפגעי אלימות אחרים שיש לגביהם חשש לסיכון נוסף, יינקטו אמצעים מיידים להגנתם, וזאת בנוסף למסירת ההודעה למשטרה.
- 4.3 במקרה של העדר פתרון מיידית למציאת מחסה מתאים, יימצאו הסדרי הגנה בתוך ביה"ח בעצה אחת עם המשטרה, עם הנפגע ועם הנהלת ביה"ח, אולם לא ליותר מ-24 שעות לצרכי הגנה ומקלט.

5. חובת הודעה

- 5.1 עפ"י "תקנות בריאות העם" (הודעה על חשש אלימות) תשל"ו - 1975 (ק"ת תשל"ו, 299).

בתקנות אלה:

1. "אחראי על קבלת חולים" - רופא או אחות המוסמכים אותה שעה, לפי הסידורים הקיימים בביה"ח, להחליט על קבלת חולים לטיפול, ללא הבדל אם לטיפול תוך כדי אשפוז או לטיפול אמבולטורי.
2. מתעורר אצל האחראי על קבלת חולים חשש סביר שאדם פצוע, חסר הכרה או מת, שהגיע לביה"ח, היה מעורב במעשה אלימות, יודיע על כך מיד לתחנת המשטרה הקרובה.

5.2 עפ"י "חוק העונשין" (תיקון מס' 26), התש"ן 1989: "368 (ב) רופא, אחות, עובד חינוך, עובד סוציאלי, עובד שירותי הרווחה, שוטר, פסיכולוג, קרימינולוג או עוסק במקצוע פרה-רפואי, וכן מנהל או איש צוות במעון או במוסד שבו נמצא קטין או חסר ישע, שעקב עיסוקם במקצועם או בתפקידם היה להם יסוד סביר לחשוב כי נעברה עבירה בקטין או חסר ישע בידי אחראי עליו - חובה עליהם לדווח על כך בהקדם האפשרי לפקיד סעד או למשטרה, העובר על הוראה זו, דינו מאסר ששה חודשים".

לפיכך יש להודיע על כל מקרה של קטין או חסר ישע שיש חשש שנפגע ע"י מעשה אלימות לפקיד הסעד ו/או למשטרה. שיקול הדעת ישאר בידי הצוות האחראי.

5.3 צורת ההודעה ותוכנה:

(א) עפ"י "תקנות בריאות העם" (הודעה על חשש אלימות) תשל"ו 1975 "3 (א) הודעה עפ"י תקנה 2 תימסר טלפונית ותאושר מיד בכתב, ואם אי אפשר למסרה בטלפון, תישלח מיד בדרך מתאימה לפי הנסיבות.

(ב) ההודעה תכלול, במידת האפשר, פרטים אלה:

1. שם הנפגע, מספר תעודת הזהות שלו ומענו;

2. אופי הפגיעה;

3. המקום שבו ארעה הפגיעה;

4. שמות האנשים שהביאו את הנפגע, מספרי תעודות הזהות שלהם ומעניהם;

5. מספר הרכב שבו הובא הנפגע, או פרטי זיהוי אחרים;

6. המקום אליו הועבר או שוחרר הנפגע;

7. שמו ותפקידו של מוסר ההודעה".

5.4 מנהל ביה"ח אחראי לעשיית הסדורים המנהליים להבטחת מתן הודעות בהתאם לתקנות אלה.

הפניה להמשך טיפול או מעקב רפואי תיעשה עפ"י הצורך ע"י הרופא המטפל.

6. רישום ודיווח

- 6.1 חובת הרישום חלה על ראש הצוות המטפל.
- 6.2 הרישום יעשה לפי טופס "הודעה על חשד לפגיעה בקטין, חסר ישע או אלימות במשפחה" המצ"ב, ויועבר מיד ע"י אחראי המשמרת לשרות הסוציאלי של ביה"ח.
- 6.3 אחת לחודש יועבר "טופס דיווח מרוכז" המצ"ב, ליו"ר הועדה "אלימות במשפחה, ניצול מיני והזנחה של קטינים וחסרי ישע" במשרד הבריאות.

7. שחרור מביה"ח

- 7.1 שחרור הנפגע מחדר המיון או מביה"ח, במקרה ומדובר בקטין או בחסר ישע, יעשה בעצה אחת עם פקיד סעד.
- 7.2 אם הנפגע אינו קטין או חסר ישע, ימסור העובד הסוציאלי בעצה אחת עם הנפגע ובהסכמתו, הודעה ללשכה לשירותים חברתיים או כל שרות רלבנטי אחר במקום, ויקבע את הסדרי המשך הטפול הסוציאלי.

שרותי בריאות בקהילה

1. אחריות מנהל שרותי בריאות ראשוניים בקהילה ומנהל שרותי בריאות הציבור (כגון: רופאים מחוזיים של משרד הבריאות של קופות החולים השונות)

- 1.1 למנות צוותי טפול בנפגעים.
- 1.2 לוודא מסירת הודעה למשטרה ו/או לפקיד הסעד.
- 1.3 להבטיח אפשרות תפקוד נאות של צוות הטפול בנפגעים, לשם מתן שרותים הולמים עפ"י המפורט בהמשך.

2. ועדה קבועה לטפול בנפגעי אלימות

בכל מחוז, כאמור לעיל, ימונה צוות רב מקצועי (שחבריו: רופא, אחות ועו"ס שאחד מהם לפחות הינו מתחום בריאות הנפש).

3. תפקיד הוועדה לדאוג להפעלת השרותים הבאים:

3.1 ריכוז מידע אודות אלימות במשפחה לסוגיה השונים, עפ"י המידע שיתקבל מעובדי השדה, לפי טופס "הודעה על חשד לפגיעה בקטין, חסר ישע על בסיס חודשי או אלימות במשפחה", המצ"ב.

3.2 לקיים פגישות קבועות לדיון:

א. במידע שנאסף.

ב. בארועים דורשי ליבון.

ג. לקבל החלטות לגבי הצעדים אותם יש לנקוט לגבי המקרים המגיעים לדיון.

ד. למעקב אחר ביצוע ההחלטות.

ה. במהלך הפגישות ירשם פרוטוקול.

3.3 להיות שותפים באיתור יחידים משפחות וקבוצות בסיכון באוכלוסייה.

3.4 ליזום, לפתח ולהעביר תוכניות הדרכה לעובדי השדה בנושאים אלה.

3.5 לקיים ולפתח קשרים עם השרותים המעורבים בנושא בקהילה.

3.6 לשמש קבוצת יעוץ מתמדת לעובדי בריאות בקהילה לסוגיהם, במקרי ספק באשר לאיתור וזחוי ודאי של התנהגויות המוליכות לסטיה או לאלימות.

א. לתת חיזוקים בקבלת מסקנות.

ב. לתת הדרכה ויעוץ לעובדים במקרי איום או ספק איום והפחדה.

ג. לעזור בפיתוח מיומנות ורגישות לאבחון.

4. חובת הודעה

4.1 עפ"י "חוק העונשין" (תיקון מס' 26), התש"ן 1989: "368 (ב) רופא, אחות, עובד חינוך, עובד סוציאלי, עובד שירותי הרווחה, שוטר, פסיכולוג, קרימינולוג או עוסק במקצוע פרה-רפואי, וכן מנחל או איש צוות במעון או במוסד שבו נמצא קטין או חסר ישע- שעקב עיסוקם במקצועם או בתפקידם היה להם יסוד סביר לחשוב כי נעברה עבירה בקטין או חסר ישע בידי אחראי על הוראה זו, דינו מאסר ששה חודשים".

לפיכך אחראי ראש הצוות להודיע על כל מקרה של קטין או חסר ישע שיש חשש שנפגע ע"י מעשה אלימות לפקיד הסעד, ו/או למשטרה. שיקול הדעת ישאר בידי הצוות האחראי.

4.2 צורת ההודעה ותוכנה:

ההודעה תכלול, במידת האפשר, פרטים אלה:

1. שם הנפגע, מספר תעודת הזהות שלו ומענו;
2. אופי הפגיעה;
3. המקום שבו ארעה הפגיעה;
4. שמות האנשים שהביאו את הנפגע, או שמטרו מידע על הנפגע, מספרי תעודות זהות שלהם ומעניהם;
5. המקום אליו הועבר הנפגע;

5. טפול ראשוני

- 5.1 בכל מקרה בו קיים חשד סביר לאלימות, ירואין הנפגע/ת על-ידי עו"ס או אחות בריאות הציבור או אחות שהוכשרו לכך במיוחד.
- 5.2 בחתאם למקרה וחלטה הועדה, תבוצע תכנית התערבות לכך, או שתעשה הפניה לשרותים הקהילתיים המתאימים לפי מערכת השרותים הקיימת בכל אזור ואזור.

6. רישום ודיווח

- 6.1 חובת הרישום חלה על ראש הצוות.
- 6.2 הרישום יעשה לפי טופס "הודעה על חשד לפגיעה בקטין, חסר ישע או אלימות במשפחה" המצ"ב, ויועבר לצוות הטיפול בנפגעים.
- 6.3 אחת לחודש יועבר ע"י ראש הצוות "טופס דיווח מרוכז" המצ"ב, ליו"ר הועדה "אלימות במשפחה, ניצול מיני והזנחה של קטינים וחסרי ישע" במשרד הבריאות.

מצ"ב:

1. טפסי דיווח.
2. רשימת פקידי סעד לנושא "חוק הנוער, טפול והשגחה", כתובות ומספרי טלפון כפי שנמסרו ע"י משרד העבודה והרווחה.
3. רשימת עובדים סוציאליים אחראים לטיפול בנשים מוכות, כתובות ומספרי טלפון, כפי שנמסרו ע"י משרד העבודה והרווחה.

נוהל זה עובד כהתאם לפרסומים שלחן וע"ס דיוני הועדה שמונחה במשרד הבריאות לטיפול בנפגעי אלימות במשפחה וניצול מיני והזנחה של קטינים וחסרי ישע.

1. החוק למניעת התעללות בקטינים וחסרי ישע (חוק העונשין - תיקון מס' 26 התש"ן - 1989).
 2. תקנות בריאות העם (הודעה על חשש לאלימות) תשל"ו - 1975.
 3. המלצות דו"ח ועדת קרפ - נשים מוכות.
 4. המלצות דו"ח ועדת ח"כ י. לוי - התעללות בילדים.
 5. חוזרי שרותי אשפוז:
- מס' 14/81 - מיום 3.2.81: ילדים מוכים - חוק הנוער (טיפול והשגחה) (תיקון מס' 5) תשל"ז 1975.
- מס' 66/85 מיום 27.6.85: איתור, זיהוי וטיפול בילד המוכה בביה"ח.
- מס' 115/85 מיום 18.11.85: מתן תעודות רפואיות לנשים שנחבלו.
- מס' 35/88 מיום 18.5.85: טיפול בנפגעי עבירות מין (אונס).
- מס' 49/88 מיום 29.6.88: טיפול בנפגעי עבירות מין (אונס) - חובת דיווח של ביה"ח במקרה של חשש אלימות.

* * *